

TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKALARI

Editör
Arife Gümüş

YAYIN NO: 1175
İLEM Kitaplığı No: 06
Araştırma No: 03
ISBN: 978-605-320-079-6
© 1. Basım, Şubat 2015

ilem
KİTAPLIĞI
ilem.org.tr

nobel
nobelyayin.com

TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKALARI

Editör: Arife Gümüş

Copyright 2015, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 20779
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-

Redaksiyon: Dudu Ekinci Demir
Sayfa Tasarımı: Tarkan Kara -erdal@nobelyayin.com-
Kapak Tasarımı: Furkan Selçuk Ertargin
Görsel Telif Bilgisi: © klıkk - fotolia.com
Baskı Sorumlusu: Halil Yeşil
Baskı ve Cilt: Hazar Reklam Matbaacılık Sertifika No.: 26482
Kazım Karabekir Cad. 7/56-57 İskitler / Ankara

Dağıtım: Volkan Kurt -volkankurt@nobelyayin.com- +90 312 418 20 10

Emrah Dursun -emrah@nobelyayin.com-
Çetin Erdoğan -cetin@nobelyayin.com-
Serhat Geçkaldı -serhat@nobelyayin.com-
Tanıtım: Sadık Küçükakman -sadik@nobelyayin.com-
Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-
Onur Uysal -onur@nobelyayin.com-
Emre Akkuş -emre@nobelkitap.com-

Sipariş: -siparis@nobelyayin.com-
e-satış: -esatis@nobelkitap.com-

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Gümüş, Arife.

TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKALARI / Arife Gümüş

1. Basım, XVI+494 s., 16,5x24 mm

Kaynakça ve dizin var.

ISBN 978-605-320-079-6

1. Türkiye 2. Eğitim-Öğretim 3. Eğitim Politikası

NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD ŞTİ.
ANKARA DAĞITIM Kültür Mah. Mithatpaşa Cad. No.: 74/4
Kızılay / ANKARA Tel: 0312 418 20 10 Faks: 0312 418 30 20
nobel@nobelyayin.com - www.nobelyayin.com

www.nobelkitap.com

İÇİNDEKİLER

Siyasal Bir Kurgu Olarak Türkiye’de Eğitim Politikaları	1
<i>Arife Gümüş</i>	

1. BÖLÜM TARİHİ VE PLANLAMASI

Türkiye’de Eğitimin Kısa Tarihi	17
<i>Mustafa Gündüz</i>	
Türkiye’de Eğitimin İdeolojisi: “Tabula Rasa”ya Kemalist Renk Vermek?	57
<i>Nezir Akyeşilmen</i>	
Türkiye’de Eğitim Politikalarının Aktörleri	77
<i>Safinaz Asri</i>	
Türkiye Eğitim Politikalarında Uluslararası Kuruluşların/Raporların ve Yabancı Uzmanların Yeri	109
<i>Ünal Akyüz</i>	

2. BÖLÜM DÖNEMSEL DİNAMİKLER

Küreselleşme Bağlamında Değişen Eğitim Politikaları	167
<i>Arife Gümüş</i>	
Türkiye’de İktisadi Dönüşümler ve Eğitim Politikaları	187
<i>Fuat Güllüoğlu</i>	
Türkiye’de Demografik Yapı ve Eğitim Politikaları İlişkisi	213
<i>Senanur Avcı</i>	

3. BÖLÜM UYGULAMA ALANLARI

Türkiye’de İlköğretim Politikaları	237
<i>Erdoğan Tezci</i>	

Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sınavlarının Kısacasında Ortaöğretim Sistemi	273
<i>Zafer Çelik</i>	
Türkiye’de Yükseköğretim Politikaları: Erişim, Kalite ve Yönetim	299
<i>Bekir S. Gür ve Murat Özoğlu</i>	
Türkiye’de Yükseköğretim Mezunlarının Eğitim Alanlarına Uygun İşlerde İstihdamına Yönelik Politikaların Analizi	323
<i>Yusuf Alpaydın</i>	
Eğitim Politikaları Bağlamında Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi	351
<i>Mehmet Gürol ve Bünyamin Bavlı</i>	

4. BÖLÜM

TEMEL MESELELER

Türkiye’de Din Eğitiminin Politik Tarihi	371
<i>Mehmet Bahçekapılı</i>	
Türkiye’de Yabancı Dil Politikaları	403
<i>Mehmet Hakkı Suçin</i>	
Eğitim Politikalarında Bir Mesele Olarak Mesleki ve Teknik Eğitim	429
<i>Yakup Altan ve Tolga Tosun</i>	
Fırsat Eşitliğinin Temini Özelinde Eğitim Politikalarında Kadın	459
<i>İpek Coşkun</i>	
Dizin	485

Takdim

Modern toplumda bireylerin sosyo-ekonomik konumlarına doğrudan etki etmesi bakımından eğitim her zaman önemli bir sosyal müessesedir. Toplumun organizasyonundaki bu yerine ek olarak Türkiye’de eğitim daima toplumsal ve siyasal gündemin esas parçası olmuş; eğitime biçilen sosyo-ekonomik roller her zaman önemli olagelmıştır. Eğitim bir taraftan kalkınmanın önemli bir zemini olarak nitelenirken diğer taraftan da sosyal yaşamda meydana gelen bütün sorunların çözümü için neredeyse sihirli bir değnek muamelesi görmüştür. Özellikle eğitimin toplumu şekillendirmek ve ona yeni biçimler vermek hedefi doğrultusunda, modernleşme sürecinde devletin önemli aygıtlarından birisini temsil etmesi bakımından üzerinde durulması gereken bir konudur.

Eğitimle ilgili günümüzde karşımıza çıkan en önemli sorun toplumdaki beklenti ve değerler ile uyumlu bir yaklaşım ve felsefenin henüz oluşmamış olmasıdır. Osmanlı modernleşmesinden başlayarak eğitime biçilen kurtarıcılık rolü, onu aynı zamanda arzu edilen hızlı toplumsal değişimin de bir aktörüne dönüştürmüştür. Böylece hem fikri hem de kurumsal düzeyde süreklilik yerine kopuş eğitimin yapısını, içeriğini ve toplum nezdindeki konumunu etkilemiştir. Genç cumhuriyetin kendisini tanımlamak üzere geliştirdiği her alandaki radikal kopuş uygulamaları esasında eğitim politikası ve planlamasının da temel amaç ve hedeflerini etkilemiştir. Eğitim uzunca bir zaman –ve hâlen daha– toplumu yeniden şekillendirmenin bir aracı olarak görülmüştür. Modern eğitimin kendi doğasında da mevcut olan bu anlayış aynı zamanda ısrarlı bir modernleşmenin ve toplumsal değişimin ağında eğitime toplum açısından sorunlu bir mahiyet katmıştır.

Öte yandan bu sorunlu tabiata zıt bir biçimde eğitim uzunca bir süre sosyal hareketliliğin ve tabaka değiştirmenin en temel unsuru olagelmıştır. Bu sebeple de eğitime erişmek ve eğitim imkânlarına sahip olmak bireylerin ve sosyal grupların gelecekteki sosyal konumlarının şekillenmesi bakımından ayırt edicidir. Günümüzde eğitime atfedilen sihirli rolde bunun da önemli bir katkısı mevcuttur. Eğitim imkânlarına sahip olanların daha iyi sosyal konumlara erişmeleri bir taraftan eğitimi bir fırsata dönüştürürken,

öte yandan da onu sosyal eşitsizliğin asli tetikleyicisi konumuna getirmiştir. İyi bir eğitime erişim imkânı bulanlar öne geçerken, bundan mahrum kalanlar geride kalmaya devam etmişlerdir. Bugün üniversite sınavına girenlerin sayısına bakıldığında eğitimin Türkiye’de nasıl bir sosyal rekabet alanı olduğu daha açık görülebilir. Bu sebeple eğitimin sosyal tartışmalarda gittikçe daha merkezi bir noktaya geleceği öngörülmektedir.

Şüphesiz formel eğitim, modern toplumların kendilerini yeniden üretmeleri için temel bir bileşendir. Günümüzde bir sosyal kurum olarak eğitim, geçmişte ailenin, çarşının, loncanın, dinin ve diğer pek çok sosyal kurumun rollerini bünyesinde toplamakta ve yaşam boyu sosyalleşmede öne çıkmaktadır. Bu sebeple eğitimin planlanması ve şekillendirilmesi, aynı zamanda toplumun yeniden üretilmesinde belirleyici olmaktadır. Eğitimi Türkiye’de daima bir çatışma alanına dönüştüren de onun sosyal konumunun bu ağırlığı ve belirleyiciliği olsa gerektir.

Eğitime yüklenen devasa anlam ve roller Türkiye’de eğitim politikalarının belirlenmesinde de önemli bir etki oluşturmuştur. Yukarıda dile getirilen fikri ve kurumsal sürekliliklerden ötürü biçim ve içerik bakımından bir sürekliliğe sahip eğitim politikalarının olduğunu söylemek güç görünmektedir. Hatta zaman zaman o kadar çelişkili politikalar benimsenmiştir ki bir eğitim politikasının varlığından bahsetmek bile çok zordur. Bugün geldiğimiz noktada küresel olarak eğitimin bir ülkenin geleceğinin şekillenmesinde önemli bir pay sahibi olduğu düşünülür ve ifade edilirken Türkiye’de eğitim alanında gelişmelerin yeterli olduğunu söylemek güç görünüyor.

Eğitimin hayati önemine mukabil bu alanda bugüne kadar ne eğitim bilimcilerin ne de diğer ilgililerin (sosyologların, ekonomistlerin, pedagogların vb.) uygun ve nitelikli bir eğitim politikası için gerekli olan müktesebatı oluşturduğunu söylemek güç görünüyor. Elinizdeki kitabın Türkiye’de eğitim politikaları alanındaki ilk derli toplu ve kapsamlı eser olması da bunun göstergelerinden birisi. Bu çerçevede kitabın editörü Arife Gümüş alandaki mevcut birikimi derleyerek konunun bütün boyutlarıyla ele alındığı bir kitabı ortaya koyarak önemli bir başlangıç yapmış görünüyor. Kitabın en ayırt edici yönü olan eğitim politikalarını tarihi, aktörleri, uygulama alanlarını gözeterek bütünlüklü bir biçimde ele almasıdır. Eğitim politikaları gibi çok farklı disiplinleri ve çalışma alanlarını kapsayan ve bunları bütünlük içinde ele almayı gerektiren bir alanda meseleyi böyle temel boyutlarıyla derinlikli bir biçimde ele almak ancak böyle nitelikli bir yazar kadrosunu bir araya getirmekle mümkündür. Elinizdeki kitabı editörü Gümüş bu zor görevi kitabın bölümleri arasında bir bütünlük ve akışkanlık sağlayarak gerçekleştirmiş görünüyor. Hem güncel verilerle güçlendirilmiş ve derinlikli hem de okunması kolay ve zevkli bir kitabı ortaya çıkardığı için Arife Gümüş’e ve yazarlara ne kadar müteşekkir olsak azdır.

Bu kitabın yeni, yerli, nitelikli ve sorunsuz bir eğitim sisteminin ortaya çıkmasına doğru atılmış bir adım olması temennisiyle.

Dr. Lütfi Sunar
İlmi Etüdler Derneği Başkanı